

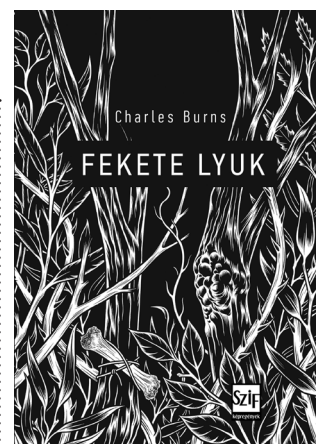
Gyerekkori álmok, kamaszkori rémálmok

A hetvenes évek „éjféli mozilázának” darabjaihoz hasonlította Charles Burns nagy hatású képregényét Sepsi László a *Képregény-legendák* rovatban megjelent elemzésében (Filmvilág 2019/05). A *Fekete lyuk* valóban ötvözi az avantgárd érzékenységet néhány tabusértő műfaji gesztussal – elsősorban a horror és a szexábrázolás felől –, a párhuzamként kínált kultfilmek közül azonban leginkább talán David Lynch *Radírfejével* és a Ken Russell rendezte *Változó állapotok*kal rokonítható. Előbbihez a felnőtté válás nyomasztó súlyát cipelő, szürreális, rémálomszerű látványvilág, utóbbihoz a kreatív droghasználat és a testi elváltozások összekapcsolása miatt hasonlít. Ám Burns főművének közelebbi előképeit aligha meglepő módon inkább a hetvenes-nyolcvanas évek független képregényei között érdemes keresni: Robert Crumb a *Zap!* történeteiben felszabadította a képregényes szexualitást, a *MAD* lázas, fekete-fehér képregényeit a vizuális burjánzás új útjait jelölték ki, Harvey Pekar pedig az önéletrajzi inspiráció lehetőségeit mutatta meg. Burns is saját középiskolai élményei alapján rajzolt zaklattott kamaszlátomást, amelyben szexuális úton terjedő betegség csúfítja el és züllesztí szörnyeteggé a fiatalokat. Mindez

éppen annyira tekinthető képzőművészeti elváltozásnak, mint horrorba illő mutációnak, a *Fekete lyuk* erdőszéli kisvárosa ugyanis fullasztóan zárt világ, ahonnan nézve egy különleges alakú, tóparti szikla is a menekülés esélyét ígéri.

A másik kiutat a kábítószerrel jelenti, és Burns kamaszszereplői minden alkalmat meg is ragadnak, hogy a drogok révén repüljenek messzire otthonról. Ám közben egyre mélyebbre zuhannak önmagukba, és feltámadó szenvedélyük, kialakuló szerelmeik csak a veszteség újabb és újabb tapasztalataihoz juttatják el őket. Az egyedüli vigaszt Burnsnek a karakterek felé irányuló szolidaritása, megértő figyelme nyújtja – a volt osztálytársaknak szóló dedikációban azt írja, „soha nem felejtettelek el titeket”. Ráismerni a másik emberben lapuló szörnyetegre, és nem fordulni el: ezt tanítja meg a *Fekete lyuk*, és talán emiatt válhatott az indie érzékenységu amerikai popkultúra hivatkozási alapjává az utóbbi években, zenei utalásoktól *A majmok bolygója: Forradalom* ember-majom közeledésének eszközeig. A kétezres évek közepén Neil Gaiman és Roger Avary írtak belőle forgatókönyvet, de film azóta sem készült a *Fekete lyuk*ból, és talán így a legjobb.

Burns munkáját az utóbbi években fontos és „kockázatos” képregények egész sorát gondozó Szépirodalmi Figyelő jelentette meg magyarul, és ugyanők adták ki nemrég az *Igaz volt egyáltalán?* antológiát. A nagyalakú füzet kísérleti képregényeket tartalmaz, abban az értelemben, hogy alkotói egyelőre csak kísérleteznek a képregényes közlésmóddal. Legtöbbjük először rajzolt képregényt, méghozzá Szép Eszter kurzusán, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen. A műhelymunka eredményét találjuk a gyűjteményben, ennek megfelelően nem kiérlelt műalkotásokra kell számítanunk. Sokkal inkább a következő generáció néhány tagja mutatkozhat be, és akadnak is komoly ígéretek. Bella Tamara olyan összetett alkalmazza a képregényes narrációt, mintha rutinos történetmesélő volna, *Kívánság* című egyoldalusa a válogatás legprofibb darabja. Pittmann Kornél magától értetődő természetességgel fogalmazza meg tündérszerű nyelven, amiről az is tanulmányoz, hogy egymaga öt rövid történettel képviselteti magát a karcsú kötetben. Láthatóan a többieket is megihlette a kurzus kiindulópontja, miszerint rajzolják le gyerekkori álmaikat, játékaikat, fáj-

dalmaikat. Minden fejezetben találni olyan szöveges vagy rajzi megoldást, ami kivezet az amatőr képregényesek kedves, de inkább csak a fiókba való szárnypróbálgatásaiból. Ez pedig nyilván nemcsak a művészeti egyetemisták vizuális érzékenységét, hanem a szerkesztő-kurzuszvezető oktatói munkáját is dicséri. Az *Igaz volt egyáltalán?* így annak is izgalmas dokumentuma, hogyan érdemes tanítani a képregénykészítést, és remélhetőleg minél többeket sarkall majd kísérletezésre azzal, hogy a szélesebb nyilvánosság számára is hozzáférhetővé vált.

Charles Burns: *Fekete lyuk*. Fekete-fehér, 368 oldal. Kiadó: Szépirodalmi Figyelő.

Szép Eszter (szerk.): *Igaz volt egyáltalán? – Képregények a gyerekkorral*. Színes, 36 oldal. Kiadó: Szépirodalmi Figyelő.

KRÁNICZ BENCE

KONCEPCIÓ: HUDRA MÓNI • RAJZ: ORAVECZ GERGŐ

Szöveg: Parragh Ádám: Ömlesztett vercsoportosítás (Vajdovich-Varga: A vámpírfilm alakváltozatai c. könyvéből)